

ORTAOKUL (5, 6, 7, 8) TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ EDEBİ METİNLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN YETERLİLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Özet

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler ve temalar Türkçe Dersi Öğretim Programı ile belirlenen niteliklere uygun olarak hazırlanmalıdır. Buradan hareketle bu çalışmada, Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türleri ve bu türlerin temalarla olan ilişkileri incelenmiştir. Bu çalışmanın malzemesini, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2019 - 2020 eğitim-öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için ders kitabı olarak kabul edilen ve Anıttepe Yayınevi ve MEB tarafından hazırlanan Türkçe ders kitaplarında bulunan toplam 160 metin oluşturmaktadır. Bu çalışmada ilgili ders kitaplarından elde edilen bulgular, tablolar halinde verilerek sınıf seviyesinin ilerlemesi ile ders kitaplarında yer alan metin türleri ve tema ilişkilerinin değişim ve ilerleyişi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan tespitlerden yola çıkılarak, metin türlerinin sınıf seviyesinin ilerlemesi ile birlikte beklenen çeşitliliği her seviyede gösteremediği, temaların ise uygun metin türleri ile desteklendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Ortaokul Türkçe Ders Kitabı, Metin Türü, Tema.

A STUDY ON THE SUFFICIENCY OF

ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ
INTERNATIONAL
JOURNAL OF
TURKISH WORLD
STUDIES
CİLT 4 / SAYI 4 /
EKİM 2021

Sorumlu Yazar
Corresponding Author
Emrah MEYDAN
Dr.,
emrahmeydan33@hotmail.com
ail.com

Gönderim Tarihi
Received
04.10.2021

Kabul Tarihi
Accepted
28.10.21

Atıf
MEYDAN, Emrah
(2021). "Ortaokul (5, 6,
7, 8) Türkçe Ders
Kitaplarındaki Edebi
Metinlerin Değerler
Eğitimi Açısından
Yeterliliği Üzerine Bir
İnceleme", *Uluslararası
Türk Dünyası
Araştırmaları Dergisi*,
(4/4), 23-36.

ARAŞTIRMA
MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

LITERARY TEXTS IN SECONDARY SCHOOL (5, 6, 7, 8) TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF VALUES EDUCATION

Abstract

The texts and themes in the secondary school Turkish textbooks should be prepared in accordance with the qualifications determined by the Curriculum for teaching Turkish. In this study, the types of texts in the secondary school Turkish textbooks and their relationships with themes are examined. The material of this study consists of 160 texts in the Turkish textbooks prepared by Anıttepe Publishing House and Ministry of Education, which are accepted as a textbook for the 5th, 6th, 7th and 8th grades by the Ministry of Education's Board of Education and Discipline in the 2019 - 2020 academic year. In this paper, the findings obtained from the related textbooks are presented in tables and the relationship between the progresses in grade and the changes and progress of the text types and theme relationships in the textbooks is tried to be determined. Based on the findings, it was observed that the text types were not as diverse as expected at all grades with the progress of the class grade, yet the themes were supported with appropriate text types.

Keywords: Turkish Teaching, Secondary School Turkish Textbook, Text Type, Theme.

Giriş

Türkçe öğretiminde ders kitaplarının hem bir araç olması hem de dersin programlanmasına yardımcı olması dolayısıyla ders kitapları, Türkçe derslerinin ana materyali konumundadır ve Türkçe derslerinin temel malzemesini oluşturur. Bunun için metnin esas olduğu Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin türlerinin çeşitliliği, öğrencinin farklı metin türlerini tanımasına ve bu türler vasıtasıyla programdaki becerileri ve davranışları kazanmasına yardımcı olur. Bu açıdan ders kitaplarında yer alan metinlerin türleri ve bu türlerin çeşitliliği ders kitabının hazırlanmasında son derece önemli bir ölçüt meydana getirir. Bu konuda şu tespit belirleyici bir niteliktedir:

Ders kitabı, özellikle Türkçe derslerinde, öğrencilere, temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde, bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme) metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler

yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çeçen - Çiftçi, 2003: 39).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda hem kullanılacak metin türleri sınıflara göre belirlenmiş hem de Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri (MEB, 2019: 17-18) kısmında kullanılacak metinlerin özellikleri verilmiştir. Ayrıca şöyle bir açıklamada bulunulmuştur:

Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan öğretim programında okuma ve yazma kazanımları metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir (MEB, 2019: 8).

Özbay ve Çeçen metnin tema bakımından niteliğinin önemi hakkında şu tespiti yapmışlardır: “Tema kavramı, konu gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmek istenen mesajla ilgilidir. Böylece Programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğu söylenebilir.” (Özbay - Çeçen, 2012: 69).

Bu konu Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için her sınıf düzeyinde 8 temanın işlenmesi ve işlenecek olan bu temalardan *Erdemler*, *Millî Kültürümüz*, *Millî Mücadele* ve *Atatürk* temalarının bütün sınıf düzeyleri için ortak tema olması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2019: 15). Ders kitaplarında her tema için 3 metin, 1 serbest okuma metni ve 1 tane de dinleme/izleme metniyle beraber toplam 5 metin seçilmiştir. Bu şekliyle her Türkçe ders kitabında 32 metin ve 8 dinleme/izleme metniyle beraber toplam 40 metin yer almaktadır.

1. Amaç / Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinleri tür ve tema yönüyle incelemeyi amaçlayan bu çalışma betimsel niteliklidir.

1.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırmanın amacı; 2019 - 2020 ders döneminde Türkçe ders kitaplarında hangi temaların ve metin türlerinin kullanıldığını tespit etmektir.

1.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2019 - 2020 ders yılı için ders kitabı olarak kabul edilen 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

1.4. Veri Toplama

Doküman incelemesi yoluyla verilerin toplandığı bu çalışmada, veri toplama aracı olarak Anıttepe Yayınevi (5. sınıf) ve MEB (6, 7 ve 8. sınıf) tarafından hazırlanan Türkçe ders kitapları kullanılmıştır.

1.5. Veri Analizi

Betimsel nitelikli bu çalışmada toplanan veriler, temalar ve metin türleri dağılımı esas alınarak her sınıf düzeyinde tablolar halinde sunulmuş ve bulgular yorumlanmıştır.

2. Bulgular

Ş. Baran - E. Diren (2019) tarafından hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabı örneği üzerinde yapılan incelemede şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır:

Tema	Metnin Adı	Yazar Adı	Metnin Türü
BİREY VE TOPLUM	Memleket İsterim	Cahit Sıtkı Tarancı	Şiir
	Hoşça Kalın, Güle Güle	Feyza Hepçilingirler	Deneme
	Anadolu'da Konukseverlik	Mehmet Önder	Sohbet
	Gelenekseldir	-	Dinleme Metni
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	İlk Ders	-	Dinleme Metni
	Çocuk ve Baloncu	Yücel Aksoy	Hikâye
	Mustafa Kemal'in Kağnısı	Fazıl Hüsnü Dağlarca	Şiir
	Dumlupınar Savaşı	Ahmet Köklügiller	Hikâye
DOĞA VE EVREN	6 Mart 1915 Gecesi	Ramazan Demir	Hikâye
	Bir Temmuz Gecesi	-	Dinleme Metni
	Şahin Bey	Hüseyin Emiroğlu	Hikâye
	Bu Nehir Bizim	Nuran İbiş	Hikâye
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Okland Adası	Gülten Dayıoğlu	Gezi Yazısı
	Deprem	Anita Ganeri	Hikâye
	Sakin Kesme	Mehmet Emin Yurdakul	Dinleme Metni
	Yarın Gene Sabah Olacak	Nimetullah Hafız	Şiir
VATANDAŞLIK	Kilim	Fatih Kısaparmak	Şiir
	Vatan Yahut Silistre	Namık Kemal	Tiyatro
	Boğaç Han	Dede Korkut Hikâyeleri	Hikâye
	Ali Kuşçu	-	Dinleme Metni
SAĞLIK VE SPOR	Geyik Ana	Cengiz Aytmatov	Roman
	Çocuk Bahçesindeki Bekçi	Üzeyir Gündüz	Hikâye
	Bilinçli Tüketici	Dursun Bulut	Şiir
	Özgürlük Sokak	Mehmet Dağistanlı	Fabl
SAĞLIK VE SPOR	Çiftçi İle Çocukları	-	Dinleme Metni
	Karagöz Kibarlık Öğreniyor	Orhan Veli	Manzum Hikâye
SAĞLIK VE SPOR	Çitlembik	Gülsüm Cengiz	Tiyatro
		Hızır Ovacık	Hikâye

Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından Yeterliliği Üzerine Bir İnceleme

	Spor ve Beden	-	Makale
	Tavşan İle Kaplumbağa	-	Dinleme Metni
	Dedemin Öyküsü	Şevki Yücel	Hikâye
ERDEMLER	İyiliğin Değerini Bilen Kim?	Sennur Sezen, Adnan Özyalçınar	Fabl
	Büyüklere Saygı	-	Sohbet
	Yaşama Sevinci	Muzaffer İzgü	Hikâye
	Paylaşalım	Dursun Bulut	Dinleme Metni
	Bir Bardak Sütün Hatırı	Steve Goodier	Hikâye
	Barkod	-	Makale
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor	-	Haber Metni
	Akıllı Ulaşım Sistemleri	İbrahim Sönmez	Fıkra (Köşe Yazısı)
	Aziz Sancar	-	Dinleme Metni
	Pastör	Tarık Uslu	Hikâye

Tablo 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Metin Türleri ve Temaları

Sanat / Edebiyat Türleri	Sayı	Öğretici Türler	Sayı
Hikâye	13	Makale	2
Şiir	5	Sohbet	2
Fabl	2	Gezi Yazısı	1
Tiyatro	2	Haber Metni	1
Roman	1	Fıkra	1
Manzum Hikâye	1	Deneme	1
Dinleme Metni	8		

Tablo 2. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Sayısı

Ortaya çıkan bu tabloya göre ele alınan 5. sınıf Türkçe ders kitabında; 13 hikâye, 5 şiir, 2 tiyatro, 2 fabl, 1 roman, 1 manzum hikâye, 2 makale, 2 sohbet, 1 haber metni, 1 gezi yazısı, 1 fıkra, 1 deneme ve 8 dinleme metni bulunmaktadır. Bu metin türlerinden sanat / edebiyat metinleri (hikâye, roman, şiir, tiyatro, masal, fabl, manzum hikâye olmak üzere 24 adet) içerisinde değerlendirilen metinlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Özellikle hikâye türünün sayısı (13) dikkat çekicidir. Ders kitabındaki 13 hikâye metninden 5 tanesi serbest okuma metni olarak verilmiştir. Serbest okuma metinleri haricinde kalan hikâye metinleri her temada bir hikâye metni olacak şekilde kitapta yer almıştır. Buna göre kitapta 24 sanat / edebiyat metin, 8 öğretici metin yer almıştır.

Ders kitabında; *Birey ve Toplum, Millî Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Erdemler, Bilim ve Teknoloji* olmak üzere 8 tema yer almıştır. Kitapta zorunlu tema olarak yer alan *Erdemler, Millî Kül-*

türümüz, Millî Mücadele ve Atatürk temalarında sanat / edebiyat metinleri yoğun olarak kullanılmıştır. Bu temaların tarihî ve kültürel değerlerimizi, öğrenciye daha etkili bir şekilde aktarabilmesi açısından, duygu ve coşku ağırlıklı edebî metin türlerinin tercih edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu durumun, eğitim ve öğretim açısından isabetli olduğu söylenebilir. Ayrıca *Bilim ve Teknoloji* temasında makale, haber ve fıkra türünde öğretici metinlere yer verilmesi, öğrencinin konu hakkında açık ve anlaşılır bilgiler edinebilmesi açısından uygun düşmüştür.

Ceylan vd. (2019) tarafından hazırlanan 6. sınıf Türkçe ders kitabı örneği üzerinde yapılan incelemede şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır:

Tema	Metnin Adı	Yazar Adı	Metnin Türü
OKUMA KÜLTÜRÜ	Bu Da Benim Öyküm	Mine Soysal	Hikâye
	Arıyorum	Yusuf Yanç	Şiir
	Canım Kitaplığım	Celal Özcan	Hikâye
	Heykeli Dikilen Eşek	Ahmet Şerif İzgören	Dinleme Metni
MİLLÎ MÜCA- DELE VE ATATÜRK	Cephane Sandığında Kitap	Stüeyman Bulut	Hikâye
	Türk Askerinin Cesareti	İsmail Bilgin	Hikâye
	Yaşlı Nine	Stüeyman Bulut	Anı
	15 Temmuz	-	Bildiri
BİLİM VE TEKNOLOJİ	120	-	İzleme Metni
	Çanakkale Türküsü'nün Hikâyesi	Ünal Dirlik	Makale
	Aziz Sancar	Suat Turgut	Biyografi
	İnsanlar Zamanı Eskiden Nasıl Ölçerdi?	Bilge Nur Karagöz	Makale
ERDEMLER	Teknoloji Bağlılığı	-	Makale
	Bak Postacı Geliyor Selam Veriyor	Gökçe Özder	Dinleme Metni
	Atatürk'ün Geometri Kitabı	Tuğba Can	Sohbet
	Vermek Çoğalmaktır	Göksu Birol	Hikâye
DOĞA VE EVREN	Sevgi Diyen Çağlar Aşar	Bestami Yazgan	Şiir
	Gümüş Kanat	Cahit Uçuk	Hikâye
	Balkçıl	La Fontaine	Dinleme Metni
	Sır Tutamayan At Bakıcısı	Neslihan Beyhan	Masal
MİLLÎ KÜL- TÜRÜMÜZ	Merak Ettiklerimiz	Mark Brake	Sohbet
	Afyon	Serhat Albamya	Gezi Yazısı
	Su Kirliliği	Asena Meriç	Makale
	Kar Kristallerinin Peşinde Bir Yaşam	Bilge Nur Karagöz	Dinleme Metni
SAĞLIK VE SPOR	Şimşekler ve Yıldırımlar	Tarık Uslu	Sohbet
	Anadolu	Rıza Tevfik Bölük- başı	Şiir
	Tarhananın Öyküsü	-	Makale
	Ana Dili	Bahtiyar Vahapzade	Şiir
SAĞLIK VE SPOR	Kara Tren	Özhan Eren	Dinleme Metni
	Vatan Destanı	Halit Fahri Ozansoy	Şiir
	Bisiklet Zamanı	Meryem Arzu Aruntaş	Makale
	Yemek, İçmek ve Sindirmek	Tarık Uslu	Makale
Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap	-	Broşür	

Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından Yeterliliği Üzerine Bir İnceleme

	Vazgeçmeyenlerin Hikâyesi Cirit	- Selcen Çiğçi	Dinleme Metni Makale
	Evet Efendim	Mehmet Muhittin Sevilen	Tiyatro
BİREY VE TOPLUM	Sen De Bir İyilik Yap Dostluğa Dair	Necati Güngör Halil Cibran	Hikâye Deneme
	Hacettepe Sevgi Filozofu Yunus Emre	Sara Gürbüz Özeren Gülizi Özen	Dinleme Metni Deneme

Tablo 3. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Metin Türleri ve Temaları

Sanat / Edebiyat Türleri	Sayı	Öğretici Türler	Sayı
Hikâye	7	Makale	8
Şiir	5	Sohbet	3
Masal	1	Deneme	2
Tiyatro	1	Anı	1
Biyografi	1	Gezi Yazısı	1
Dinleme/İzleme Metni	8	Broşür	1
		Bildiri	1

Tablo 4. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Sayısı

6. sınıf ders kitabında; 7 hikâye, 5 şiir, 1 masal, 1 tiyatro, 8 makale, 3 sohbet, 2 deneme, 1'er tane anı, biyografi, gezi yazısı, broşür, bildiri ve 8 dinleme/izleme metni yer almaktadır. Kitapta 14 sanat / edebiyat metini, 18 öğretici metin bulunmaktadır. Kitapta, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın aksine öğretici metinler, sanat / edebiyat metinlerden daha fazla yer almıştır.

Ders kitabında; *Okuma Kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji, Erdemler, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Birey ve Toplum* olmak üzere 8 tema bulunmaktadır. *Erdemler ve Millî Kültürümüz* temalarında sanat / edebiyat türlerine daha fazla yer verilmiştir. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında ise, millî ve manevî değerlerin öğretimi açısından sanat / edebiyat metinlerinin daha fazla yer alması beklenirken öğretici metinler daha fazla tercih edilmiştir. *Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor* temalarında da öğretici metinlerin tercih edilmesi isabetli olmuştur.

Kır vd. (2019) tarafından hazırlanan 7. sınıf Türkçe ders kitabı örneği üzerinde yapılan incelemede şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır:

Tema	Metnin Adı	Yazar Adı	Metnin Türü
DUYGULAR	Bir Dünya Düşünürüm	Coşkun Ertepinar	Şiir
	Çiçek Dürbünü	Kemal Özer	Deneme
	Ana İşsiz Kalınca	Gülten Dayıoğlu	Hikâye
	Karadut	Çağatay Güler	Dinleme Metni
	Korku	Bahtiyar Vahapzade	Şiir
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Atatürk'ü Gördüm Düşümde	A. Rıza Ergüven	Şiir
	Mürefetli Kadınlar ve Emin Astsubay	Ercan Dolapçı	Hikâye
	Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	Süleyman Bulut	Hikâye
	Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda	Adnan Binyazar	Dinleme Metni
	Gün Doğacak	Hadi Besleyici	Tiyatro
OKUMA KÜLTÜRÜ	Okumanın İşlevi	Emin Özdemir	Deneme
	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Coşkun Ertepinar	Şiir
	Okumak Düşünmek İçindir	Ekmel Ali Okur	Sohbet
	Anne Frank'ın Hatıra Defteri	Ana Frank	Dinleme Metni
	Hayat O Gün Çok Güzeldi	İpek Akkan	Anı
ERDEMLER	Tahta Bisiklet	Hidayet Karakuş	Mektup
	Kaplumbağayla İki Ördek	La Fontaine	Fabl
	Kızgın Bir Lira	İbrahim Zeki Burdurlu	Anı
	Akıllı Evlat	Naki Tezel	Dinleme Metni
	Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman	Jean Giono	Hikâye
KİŞİSEL GELİŞİM	Adını Göklere Yazdıran Çocuk	Vehbi Belgil	Biyografi
	Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?	Mümin Sekman	Sohbet
	"A" Harfi	Christy Brown	Otobiyografi
	Küçük Şeyler Üzerine Bir Öykü: İki Dost, Bir Kuş	Üstün Dökmen	Dinleme Metni
	Çok Geç Diye Bir Zaman	Mustafa Yurttaş	Hikâye
MİLLÎ KÜLTÜRÜRÜMÜZ	Yusufoçuk	Ali Püsküllüoğlu	Efsane
	Karagöz Nedir?	Ünver Oral	Makale
	Anadolu'da Kilim Demek	Mehmet Önder	Deneme
	Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî	-	Dinleme Metni
	Nasrettin Hoca Hikâyeleri	Orhan Veli Kanık	Mizahî Fıkra
SAĞLIK VE SPOR	İki Tekerlekli Özgürlük	Gökçe Çiçek	Deneme
	Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim	Demirtaş Ceyhun	Hikâye
	Karlı Dağların Arkadaşı Ol	Fatma Hazan Türkkol	Sohbet
	Broşür	İsmail Türkmen	Dinleme Metni
	Bilim İnsanı Öyküleri	Bilgin Ersözlü	Çizgi Roman
SANAT	Âşık Veysel Şatıroğlu	Turan Yalçın	Biyografi
	Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru	Yasemin Şahin	Makale
	Ağaçtan Oyma Su Tası	İbrahim Zeki Burdurlu	Hikâye
	Yaşayan İnsan Hazinesi	-	İzleme Metni
	Gize	Gülten Dayıoğlu	Gezi Yazısı

Tablo 5. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Metin Türleri ve Temaları

Sanat / Edebiyat Türleri	Sayı	Öğretici Türler	Sayı
Hikâye	7	Deneme	4
Şiir	4	Sohbet	3
Efsane	1	Makale	2
Tiyatro	1	Anı	2
Çizgi Roman	1	Biyografi	2
Fabl	1	Otobiyografi	1
Mizahî Fıkra	1	Gezi Yazısı	1
Dinleme/İzleme Metni	8	Mektup	1

Tablo 6. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Sayısı

7. sınıf ders kitabında; 7 hikâye, 4 şiir, 1'er tane efsane, tiyatro, çizgi roman, fabl, mizahî fıkra, 4 deneme, 3 sohbet, 2'şer tane makale, anı, biyografi, 1'er tane otobiyografi, gezi yazısı, mektup ve 8 dinleme/izleme metni yer almaktadır. Kitapta sanat / edebiyat metinleriyle öğretici metinlere, sayıca, eşit şekilde yer verilmiştir.

Ders kitabında; *Duygular, Millî Mücadele ve Atatürk, Okuma Kültürü, Erdemler, Kişisel Gelişim, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat* olmak üzere 8 tema yer almaktadır. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasının tamamında sanat / edebiyat metinleri kullanılmıştır. *Erdemler* ve *Millî Kültürümüz* temalarında hem sanat / edebiyat metinleri hem de öğretici metinler bir arada kullanılmıştır. *Okuma Kültürü* temasında ise öğretici metinlere daha fazla yer verilmiştir. Okumayı teşvik edecek metinler deneme, sohbet, şiir ve anı türlerinde verilerek, öğrencinin daha samimi metinlerle ilişki kurması sağlanmıştır. Böylece temanın içeriğindeki konuların öğrenci tarafından kavranması kolaylaştırılmış ve öğrencinin farklı metin türleri ile karşılaşması sağlanmıştır. Bu sınıf seviyesinde metin türleri, 6. sınıf ders kitabına göre, daha dikkatli ve özenli seçilmiştir denebilir.

Eselioğlu vd. (2019) tarafından hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitabı örneği üzerinde yapılan incelemede şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır:

Tema	Metnin Adı	Yazar Adı	Metnin Türü
ERDEMLER	İyimsizlik ve Kötümsizlik Üzerine	Yusuf Çotuksöken	Deneme
	Kaşığı	Ömer Seyfettin	Hikâye
	İnsanla Güzel	İlhan Geçer	Şiir
	Kedi ile Fare	Beydeba	Dinleme Metni
	Ayaz'ın Definesi	Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî	Hikâye
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Bayrağımızın Altında	Halide Edip Adıvar	Hikâye

	Atatürk ve Müzik	Seda Bayındır Uluskan	Makale
	Kınalı Ali'nin Mektubu	-	Hikâye
	Atatürk'ü Gördüm	Muzaffer İzgü	Dinleme Metni
	Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor	Arif Nihat Asya	Şiir
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Günlük Hayatımızda E-Hastalıklar	Ali Murat Kırık	Fıkra (Köşe Yazısı)
	Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri	Bilgin Ersözlü	Çizgi Roman
	Parktaki Bilim	Yasemin Şahin	Sohbet
	Uzay Giyisileri	Canan Tan	Dinleme Metni
	Eski Çağlardan Beri Dişle-rimize Çok İyi Baktık	Bilge Nur Karagöz	Makale
BİREY VE TOPLUM	Kaldırımlar	Necip Fazıl Kısakürek	Şiir
	Portakal	Mustafa Çiftçi	Hikâye
	Dilimiz Kuşatma Altında	Deniz Banoğlu	Fıkra (Köşe Yazısı)
	Karanlığın Rengi Beyaz	Kerim-Selim Altınok	Dinleme Metni
ZAMAN VE MEKÂN	Masal Ağacı	Gülten Dayıoğlu	Hikâye
	Eşref Saati	Şevket Rado	Sohbet
	Türkiye	Atilla İlhan	Şiir
	Kırk Gün Kırk Gece	Yaşar Kemal	Gezi Yazısı (Röportaj)
	İssiz Ada	Robinson Crusoe	Dinleme Metni
	İstanbul'la Hasbihâl	Zeynel Beksaç	Şiir
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Göç Destanı	Nihad Sâmî Banarlı	Destan
	Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	Âşık Veysel Şatıroğlu	Şiir
	Bir Fincan Kahve	Mehmet Önder	Sohbet
	Kız Kulesi	Mevlüt Kaplan	Dinleme Metni
	Karagöz	Bekir Aktan	Tiyatro
DOĞA VE EVREN	Yılkı Atı	Abbas Sayar	Roman
	Rüzgâr	Cahit Külebi	Şiir
	Gündüzünü Kaybeden Kuş	Halikamas Balık- çısı	Hikâye
	Hava Kirliliği	-	Video
	Canberra	Gülten Dayıoğlu	Gezi Yazısı
VATANDAŞLIK	Haritada Bir Nokta	Sait Faik Abasıya- nık	Hikâye
	Yaşamaya Dair	Nazım Hikmet Ran	Şiir
	Kalbim Rumeli'de Kaldı	Firdevs Tunçay	Hikâye
	Zeytinyağı Üretimi	-	Video
	İmece	Yaşar Kemal	Hikâye

Tablo 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Metin Türleri ve Temaları

Sanat / Edebiyat Türleri	Sayı	Öğretici Türler	Sayı
Hikâye	10	Sohbet	3
Şiir	8	Gezi Yazısı	2
Roman	1	Makale	2
Destan	1	Fıkra	2
Tiyatro	1	Deneme	1
Çizgi Roman	1		
Dinleme/İzleme Metni	8		

Tablo 8. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Sayısı

8. sınıf ders kitabında; 10 hikâye, 8 şiir, 1'er tane roman, destan, tiyatro, çizgi roman, 3 sohbet, 2'şer tane gezi yazısı, makale, fıkra, 1 deneme ve 8 dinleme/izleme metni yer almaktadır. Kitapta sanat / edebiyat metinlerinin, öğretici metinlerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Ders kitabında; *Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum, Zaman ve Mekân, Millî Kültürümüz, Doğa ve Evren, Vatandaşlık* olmak üzere 8 tema yer almıştır. *Vatandaşlık* temasında tamamen sanat / edebiyat metinleri kullanılırken, *Bilim ve Teknoloji* temasında öğretici metinlere yer verilmiştir. Ayrıca, *Birey ve Toplum, Millî Kültürümüz* temalarında sanat / edebiyat metinlerinin sayıca daha fazla tercih edildiği görülmektedir.

Sonuç

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" (MEB, 2019: 18) kısmında yer alan özelliklere uygun olarak seçilmiştir.

5. sınıftan 8. sınıfa doğru ilerleme kaydedildikçe sanat / edebiyat metinlerinin azalması, öğretici metinlerin ise artması beklenir. Ancak 8. sınıf ders kitabındaki metinler incelendiğinde bu durumun tam tersi bir tablo ortaya çıkmaktadır. 5. sınıf ders kitabında 8 öğretici metin yer alırken; 6. sınıf ders kitabında 18 öğretici metin yer alarak öğretici metin sayısı artmıştır. Ancak 7. sınıf ders kitabında 16 öğretici metin, 8. sınıf ders kitabında ise 10 öğretici metin yer almıştır. Bu duruma göre öğretici metin sayısındaki beklenen kademeli yükselişin sağlanamadığı görülmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türlerinin, sınıf düzeyi ilerledikçe, çeşitlenmesi ve metin türü sayısının artması

beklenir. Oysa bu çalışmada incelenen ve 2019 - 2020 ders yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarında; 5. sınıfta 13 metin türü, 6. sınıfta 12 metin türü, 7. sınıfta 15 metin türü ve 8. sınıfta 11 metin türünün bulunduğu görülmektedir. Buna göre ders kitaplarındaki metin türlerinin çeşitliliği de kademeli artış göstermemektedir. Metin türlerinin sınıf düzeylerine göre artışı sadece 7. sınıf ders kitabında sağlanmıştır. Ancak bu durum 8. sınıf ders kitabına yansımamıştır.

Türkçe ders kitaplarındaki temalarla metin türleri arasındaki ilişkide; sanat / edebiyat metinleri, manevî değerlerin işlendiği *Erdemler*, *Millî Kültürümüz*, *Millî Mücadele* ve *Atatürk* gibi temalarda isabetli olarak daha fazla tercih edilmiştir. Bilgi ağırlıklı öğretici metinler ise; temalara uygun olarak günlük hayatın, teknolojinin ve somut konuların işlenmesinde, türün imkânlarından dolayı *Bilim ve Teknoloji*, *Doğa ve Evren*, *Sağlık ve Spor* gibi temalarda daha fazla tercih edilmiştir.

Okuma Kültürü teması sadece 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında yer almaktadır. Tuncay Türkben'e göre "Okuma Kültürü teması çocuğa okuma alışkanlığını kazandırılması açısından çok önemlidir. Bu nedenle bu temanın da zorunlu temalar içerisinde dâhil edilmesi gerekmektedir" (2018: 2164). Buna göre okuma alışkanlığı, dil gelişimini sağlamanın en temel unsurlarından biridir. Bu konu Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da şu şekilde vurgulanmıştır: "dil becerilerinin ve yetkinliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir" (MEB, 2019: 8). Böylece dil gelişimi program tarafından da desteklendiğine göre, temel dil becerilerinin gelişimi ve okuma alışkanlığı kazanılması açısından, *Okuma Kültürü* temasının da zorunlu temalar arasına alınması uygun olacaktır. *Okuma Kültürü* temasının nitelikli, öğrencinin seviyesine uygun sanat ve edebiyat metinleriyle desteklenmesi ile öğrenci hem yetkin metin türlerini tanıyacak hem de okuma alışkanlığı edinme yolunda önemli bir kazanım elde edecektir.

Kaynakça

CEYLAN, Sabri, DURU, Kadir, ERKEK, Gülten, PASTUTMAZ, Murat (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 6*, İstanbul: MEB Yay.

- ÇAPRAZ BARAN, Şule, DİREN Elif (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı*, Ankara: Anıttepe Yay.
- ÇEÇEN, Mehmet Akif ve ÇİFTÇİ, Ömer (2007). “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi”, *Milli Eğitim Dergisi* S. 173, s. 39-49.
- ESELİOĞLU, Hilal, SET, Sıdika, YÜCEL, Ayşe (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı*, İstanbul: MEB Yay.
- KIR, Tolga, KIRMAN, Emine, YAĞIZ, Seda (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7*, İstanbul: MEB Yay.
- MEB (2019), *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*, Ankara.
- ÖZBAY, Murat ve ÇEÇEN, Mehmet Akif (2012). “Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi”, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 67-76.
- TÜRK BEN, Tuncay (2018). “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 3, s. 2152-2166.

